

Демографічна політика. Політико–виховні процеси

1. Демографічна політика країн сучасного світу.
2. Демографічна політика в контексті загальнонародських цінностей.
3. Демографічне товариство України.
4. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі (інших періодів історії України, на вибір).
5. Проблеми сімейно-шлюбних відносин в Україні на сучасному етапі.
6. Сучасна студентська сім'я: стан, проблеми, перспектива.
7. Проблеми виховання в суспільстві.

Головні категорії та поняття

Демографічна політика · політика народонаселення · міграційна політика · соціальна політика · міграція · еміграція · імміграція · репатріація · виховання політичне · сімейне виховання · шлюб · емансипація · побут · виховання (політичне, моральне тощо), та ін.

Методичні рекомендації

1. При обговоренні **першого питання** необхідно **визначити зміст демографічної політики, її значення і необхідність на всіх етапах історичного розвитку держави**. Потрібно звернути увагу на те, що вона має своїм об'єктом відтворення населення і спрямована на досягнення бажаного в довгостроковій перспективі типу цього відтворення. Кожна країна або група країн моделюють тип відтворення народонаселення в залежності від цивілізаційного рівня розвитку, конкретної демографічної ситуації. Наприклад, в розвинених країнах демографічна політика передбачає стимулювання народжень у сім'ях других і особливо третіх дітей. В багатьох країнах третього світу, в яких відбувається демографічний вибух, здійснюється демографічна політика, що спрямована на зниження народжуваності.

Демографічна політика включає заходи по наданню різносторонньої допомоги молодим сім'ям, зниженню захворюваності і смертності, підтримці багатодітних та малозабезпечених сімей, охороні материнства, створенню і розвитку мережі дитячих закладів. Ефективна демографічна політика спирається на комплексні і послідовно здійснювані заходи соціально-економічного, правового та виховно-психологічного характеру.

Слід також враховувати, так би мовити, споживчі здатності об'єктів демографічної політики держави, тобто певну розвиненість культури споживання, здорового способу життя, сімейної економіки, культури сімейних відносин та ін.

Демографічна політика сьогодні має розроблятися і здійснюватися як цілісна система взаємозв'язаних заходів із врахуванням нових реальностей: ринкової економіки, соціального партнерства, політичної демократії. Вона має **базуватись на таких основних принципах**: суверенітету сім'ї, суверенітету особистості, розширення свободи вибору, опори на власні сили, соціального захисту сім'ї, соціального партнерства сім'ї та держави, диференційованої сімейної політики. Демографічна політика є складовою частиною політики народонаселення, яка має на меті управління його розвитком.

Складовою частиною демографічної політики є **міграційна політика**, метою якої являється оптимізація міграційного руху населення. Заходи міграційної політики розділяються на дві групи: прямі й непрямі. До перших належить організований перерозподіл трудових ресурсів, до других – регіональна диференціація рівня заробітної плати, обсягів капітальних вкладень в житлове будівництво й розвиток соціальної інфраструктури, закупівельних цін тощо. Заходи міграційної політики можуть стимулювати або обмежувати приплив чи

відплив населення. Так, протягом останніх десятиліть в Україні проводилась політика обмеження росту великих і найбільших міст. Останнім часом виникла необхідність у заселенні сільських населених пунктів в районах депопуляції.

До завдань управління міграцією входить розробка комплексу заходів, які б дозволили поєднати інтереси суспільства та його окремих членів. В останні кілька років, після розпаду СРСР, виникла необхідність проведення міграційної політики, яка б враховувала міграційні інтереси депортованих народів, біженців тощо.

Треба також відзначити, що в залежності від рівня розвитку тієї чи іншої держави, в першу чергу, вирішуються і ставляться на перший план різні аспекти і напрямки демографічної політики. Так, зокрема, в Україні на сучасному етапі перш за все стоять проблеми народжуваності, міграції населення та ліквідації наслідків чорнобильської аварії.

В Україні зростає смертність, а рівень народження неухильно знижується. Україна вважається однією із старіючих серед країн СНД. Населення віком від 15 до 64 років складає 66%, а від 65 і старше – 13,4%. (Див. Україна у цифрах у 1996 році. Короткий статистичний довідник. – К., 1996. – С. 161). А це – дефіцит працездатної робочої сили. Щодо смертності й народжуваності, то вже на початку 90-х років смертність неухильно домінує в нашому житті.

Особливо негативно впливає на демографічну ситуацію в Україні майже некерована тенденція зростання передчасної смерті: вбивств і самогубств. Так, з 1985 по 1996 рік число вбивств зросло з 2,5 тис. чоловік до 7,6 тис., а самогубств відповідно: 11,3 і 15,2 тис. (Див. назв. довід., с. 69). Крім економічних вад, ці явища деморалізують українське суспільство, що негативно позначається на політико-виховних процесах, значно знижує їх ефективність.

Низький рівень економічного розвитку нашої держави побуджує багаточисельні верстви населення мігрувати в інші країни як на постійне, так і на тимчасове місцепроживання, і знову ж таки, виїжджає якраз найбільш кваліфікована й працездатна частина населення України.

Що стосується чорнобильської проблеми, то слід мати на увазі той факт, що в Чорнобилі була найжорстокіша за своїми наслідками трагедія, котра ще довго буде “нагадувати” про себе. Поміркуйте над цією трагедією.

Насамкінець необхідно з’ясувати, що реалізація демографічної політики здійснюється через удосконалення соціальної політики, а також форми політичного, національного, фізичного, духовного та інших напрямків виховання людини. Ця теза дозволяє, таким чином, “перекинути місток” до висвітлення **другого питання.**

2. При обговоренні другого питання слід дати визначення політичного виховання. Це безперервний процес взаємодії об’єктивно-суб’єктивних факторів

суспільства у напрямку залучення людей до участі у громадсько-політичній діяльності, до осмислення соціально-політичних процесів, що відбуваються в суспільстві, свого місця в них.

“Кінцевий” момент політичного виховання передбачає передусім формування політичної свідомості, навичок раціонального політичного мислення, політичної культури.

Необхідно підкреслити значну актуалізацію проблем політичного виховання в умовах ринкової економіки, формування правової держави. У першу чергу потрібне чітке уявлення про функції держави в цих відносинах, таких як регулятивна і захисна. Нового осмислення потребує в зв'язку з цим проблема взаємодії економіки з політикою.

Особливого значення набуває проблема лібералізації політичного і економічного мислення, визволення його із лабет стереотипів: “ринок – джерело всіх негараздів суспільства”, “капіталізм – ворог трудящих”, “приватна власність – шлях до відродження капіталізму і експлуатації трудящих” і тому подібне.

Слід, мабуть, відмовитись від пропаганди “героїки революції, громадянської війни і класової боротьби” та ін. Настала пора переосмислення трагічних сторінок історії під кутом загальнолюдських цінностей, християнської моралі. Без такої переоцінки цінностей суспільство залишатиметься надалі в стані низької політичної культури, яка продовжуватиме визначати моделі мислення і поведінки.

Систему політичного виховання складають такі основні ланки: сім'я, дошкільні, шкільні і вищі учбові заклади, групові, партійно-організаційні утворення, колективи, побутова сфера, самовиховання. Доцільним буде звернути увагу на останню ланку і дати їй визначення. **Політичне самовиховання** є усвідомлена необхідність мобілізації і концентрації розумових та емоційно-вольових зусиль особи у напрямку постійного контролю над розумово-аналітичною діяльністю по осмисленню політичних процесів, над поведінкою і вчинками в конкретних політичних ситуаціях з метою кореляції їх відповідно до ціннісних орієнтацій особистості і суспільства. Якраз слабкість цієї важливої ланки виховання досить часто призводить до надмірної заполітизованості особи: коли політика буквально полонить людину й поглинає найбільшу частину її часу, змушує таким чином можливості всебічного розвитку особистості.

Поряд з державними структурами, виховання може ефективно здійснюватись також системою автономних від державних інститутів, таких як церква, громадські організації, молодіжні, жіночі та інші асоціації та товариства.

Однак, ніщо не може замінити виховного значення сім'ї в суспільстві.

3. **Сім'я** – тип соціально-біологічної спільності, який упорядковує реалізацію природного інстинкту дітонародження (розмноження), вирощування та виховання нового покоління, а також слугує найважливішою формою організації

особистого побуту. Грунтується сім'я на шлюбному союзі та родинних зв'язках.

Виходячи із визначення суті сім'ї, треба сказати, що найбільш глибокий вплив на формування системи цінностей робить сім'я. Діти одержують певну початкову політичну, та взагалі життєву орієнтацію саме від родичів. Такі моральні принципи, як довір'я, здатність до співробітництва, толерантність, правильна самооцінка закладаються саме в сім'ї. Вона грає вирішальну роль у виборі релігійних вірувань.

Не слід забувати і про деякі негативні моменти сімейного виховання. Для сім'ї взагалі характерний вузькогруповий егоїзм, коли сімейні цінності первинні і переважають над усіма іншими. Звідси члени родини, в більшості своїй подружжя, екстраполюють власні негаразди тільки на державні органи, "забуваючи" про особисту відповідальність за їх вирішення. Наприклад, у дитини немає джінсів – винуватий уряд і таке ін. Подібний симбіоз може дати однобічні, а то й зовсім хибні уявлення про політичні процеси і явища.

Сімейні відносини – також важливий фактор формування світогляду та виховання: стабільні умови в сім'ї, атмосфера подружнього кохання і родинної любові позитивно впливають на моральний розвиток майбутніх громадян, у той час коли сім'я, що розпадається, породжує, як правило, майбутніх "відчуженців" суспільства, які поступово перетворюються в антисоціальні елементи. На Миколаївщині за січень – березень 1997 р. зареєстровано 1,9 тис. шлюбів та 1,5 тис. розлучень. (Див. "Радянське Прибужжя", 17 травня 1997р.). Тобто розпадається майже стільки сімей, скільки й створюється, а це означає, що через деякий час ми будемо мати нову армію "відчуженців".

Так, сьогодні без сім'ї менше проблем, ще менше їх без дітей. Але це не аргумент. Історія, філософія, соціологія і психологія переконливо доводять, що сім'я була і залишається неминучою цінністю суспільства. Без сім'ї воно також може існувати, але як нелюдське, жорстоке, схильне до самознищення.

Ще одна проблема сім'ї, що може бути у полі зору демографічної політики держави. Протягом тривалого часу сім'я в Україні, як і в усьому світі, переживає глибокі зміни: трансформуються її функції, характер позасімейних відносин і взаємодії сім'ї з суспільством. В результаті таких змін виникає дисгармонія між функціями і суттєвими рисами сім'ї та умовами життя, соціальними нормами та інститутами, що не встигають за цими змінами. Стратегічна мета демографічної політики полягає в подоланні цього протиріччя і відновленні узгодженості сімейної та позасімейної сторін життя людей в нових умовах суспільного розвитку.

В цьому питанні також треба відзначити, що сім'я – це ідеальна організація для нормального відтворення населення у кількісному і якісному відношеннях. І варто подумати про те, як допомогти сім'ї, щоб підвищити соціальний статус батька та матері до такого рівня, щоб усі інші заздрили їм. Проте головне – це

усвідомлення усім суспільством неминучої цінності сім'ї.

На закінчення потрібно відмітити важливу роль в зміцненні сім'ї, зростанні її соціального статусу – позавиробничої сфери життєдіяльності людини, сфери задоволення різноманітних потреб і інтересів особи. Однак, слід мати на увазі таке: побутова сфера здатна довго зберігати релікти старої політичної культури, психологічні стереотипи і традиції тоталітарного минулого, при відповідних умовах оживляти їх. Поміркуйте над цими висновками, наведіть свої.

Література

- Ананьева Г.Е. Народонаселение развивающихся стран. – М., 1992.
- Алексеевко Т. Між любов'ю і суворістю // Сім'я, 1997. – № 2.
- Баженова Е.С., Островский А.В. Население Китая – М., 1991.
- Батьки не авторитет? // Сім'я, 1996. – № 2.
- Городня О. При живих-здорових батьках // Сім'я, 1997. – № 2.
- Главацька О. Статеве виховання в сім'ї // Сім'я, 1997. – № 3.
- Городня О. Пан, товариш чи добродій? // Сім'я, 1997. – № 3.
- Дмитров С. Контрабанда людей набула загрозливих масштабів // Політика і час, 1997. – № 3.
- Демографічна ситуація в Україні: Матеріали наукової конференції (жовтень 1993 р., м.Київ). – К., 1993.
- Кульчицький С.В. Демографічні наслідки голоду 1933 року на Україні. – К., 1989.
- Кучерук В. Ринок праці: тривожні тенденції // Політика і час, 1997. – № 4.
- Піскун О., Прибиткова І., Волкович В. Міграційна ситуація в Україні // Політична думка, 1996. – № 3-4.
- Сморж Л. Доля-доленька жіноча... // Сім'я, 1997. – № 4.
- Тарнавська І. Неблагополучна сім'я // Сім'я, 1997. – № 4.
- Україна у цифрах у 1996 році. Короткий статистичний довідник. – К., 1997.
- Якубова Ю., Волинець Л. Молода сім'я. Яка вона? // Сім'я, 1996. – № 1.
- Яриш П. Соціальна служба для молоді // Сім'я, 1996. – № 6.

Питання для дискусій

7. Чому не припинився демографічний “вибух” в Африці?
8. Як позначилися міграційні процеси на стані українського суспільства?
9. Чи варто стимулювати природний приріст населення в Україні? Як це співвідноситься з відомою теорію народонаселення Т. Мальтуса?
10. Які наслідки і вади позасімейного виховання?
11. Причини шлюбних розлучень в Україні.
12. Чи можна запобігти розпаду сім'ї? Які для цього є ефективні шляхи та засоби?

План

7. Політична свідомість як форма відображення політичних відносин

-
- суспільства.
8. Роль громадської думки в політиці.
 9. Суть, функції та типологія політичної культури.
 10. Громадська та політична культура.

Теми рефератів

7. Політична культура як засіб завоювання і здійснення влади.
8. Проблеми формування політичної культури в умовах незалежної України.
9. Роль засобів масової інформації у формуванні громадської думки.
10. Популізм в житті сучасного суспільства.